

FASE 0: PREVENTIEVE BASISZORG	
Wat de school doet	Wat het CLB doet
<p>ORGANISATIE VAN HET ZORGBELEID</p> <ul style="list-style-type: none"> - Goed doordacht beleid rond sociaal-emotionele ontwikkeling (cfr. Preventiepiramide). - Positief schoolklimaat - Een zorgzame school waarbij iedereen zich betrokken voelt. - Sociale vaardigheden aanleren (cfr. eindtermen) o.a. door vormen van coöperatief leren. - Leren omgaan met emoties o.a. door gesprekken, drama, muziek, dans, beeldende expressie... - Goed uitgewerkt preventief beleid voor crisissituaties, rouwverwerking en zelfdoding. - Gedragsregels opstellen en opvolgen <ul style="list-style-type: none"> ✓ 4-ladenmodel ✓ Tuchtprocedure uitgeschreven in schoolreglement - Disciplinegesprek bij overtreden van regels <ul style="list-style-type: none"> ✓ Confronteren, terugkoppelen, adviseren en samenvatten ✓ Inzicht krijgen in het gestelde gedrag, bv. met ABC-schema - De school heeft een krachtadig beleid m.b.t. pesten. Pijlers: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Bespreekbaar maken ✓ Vroegtijdige onderkenning ✓ Gerichte aanpak ✓ Goede taakverdeling ✓ Heldere communicatie - Eventueel opzetten van pestprojecten vanuit <ul style="list-style-type: none"> ✓ Leefsleutels ✓ School zonder pesten ✓ Whole School Approach ✓ KIVA (Leuke School Tegen Pesten) - Afwezigheden en spijbelen opvolgen - Leren omgaan met conflicten <p>VORMING EN ONDERSTEUNING VAN HET SCHOOLTEAM</p> <ul style="list-style-type: none"> - Professionalisering rond zorg voor sociaal-emotionele ontwikkeling - Cultuur van openheid, respect, vertrouwen, erkenning van kwetsbaarheid van collega's <p>ONTHAAL- EN INSCHRIJVINGSBELEID</p> <ul style="list-style-type: none"> - Een goede communicatie tussen ouders en school - Begint bij een 'zorgzaam' inschrijvingsgesprek 	<ul style="list-style-type: none"> - Tijdig eventuele problemen signaleren in de uitbouw van de basiszorg op schoolniveau of klasniveau. - Waar nodig uitbouw van basiszorg mee ondersteunen: <ul style="list-style-type: none"> ✓ deelnemen aan overleg rond zorgbeleid, voorstellen doen die het zorgbeleid kunnen optimaliseren ✓ ondersteunen van preventieve projecten op school, van vormingsmomenten voor leerkrachten... ✓ externe organisaties met relevant aanbod in kaart brengen en signaleren

ZORG BINNEN DE KLAS

- Basishouding en aanpak van de leerkracht:
 - ✓ Werken aan een positieve relatie met elke leerling
 - ✓ Communiceren met leerlingen
 - ✓ Bevorderen van gewenst gedrag (belonen, straffen, negeren, time-out)
- Alle leerlingen opvolgen en bijsturen waar nodig:
 - ✓ Sociaal-emotionele vaardigheden
 - ✓ Welbevinden en betrokkenheid
 - ✓ Relaties binnen de klasgroep
 - ✓ Gedrag in verschillende situaties

SAMENWERKEN MET DE OUDERS

- Gedeelde verantwoordelijkheid
- Open houding en goede verstandhouding
- Laagdrempelig beleid en integratie van de school in de buurt
- Ouders informeren over initiatieven (bv. week tegen pesten)

SAMENWERKEN MET LEERLINGEN

- Hanteren van coöperatieve en/of klasdoorbrekende werkvormen
- Op regelmatige basis peilen naar het welbevinden van de leerlingen
- De leerlingen betrekken bij het opstellen van de regels
- De leerlingen ruimte geven om mee te denken over de inhoud van de verschillende projecten
- De leerlingen betrekken bij afspraken rond belonen
- De leerlingen betrekken bij schoolexterne initiatieven zoals zwerfvuilacties, Kom op tegen kanker, mobiele school, ...

- Eventueel beroep doen op een tolk of intercultureel bemiddelaar.

Verwachte ondersteuning door PBD:

FASE 1: VERHOOGDE ZORG

Wat de school doet	Wat het CLB doet
<ul style="list-style-type: none">- Uitingen van gedrag en emoties steeds bekijken vanuit het perspectief van de ontwikkeling (wat is aanvaardbaar op een bepaalde leeftijd?).- Op zoek gaan naar wat probleemgedrag in de hand werkt en/of in stand houdt.- Heel wat min of meer beperkte problemen kunnen schoolintern worden aangepakt en opgelost. Een belangrijk uitgangspunt is het behoud van de motivatie van de leerling. - Op het zorgoverleg/de klassenraad beschrijft de leerkracht het gedrag van de leerling in concrete bewoordingen. Hierbij komen ook positieve aspecten en stimulerende factoren aan bod. - Indien vanuit het zorgoverleg/de klassenraad onvoldoende informatie is om de onderwijs- en opvoedingsbehoeften van de leerling vast te stellen, kan informatie ingewonnen worden door anderen te bevragen, door observatie...- Onderwijs- en opvoedingsbehoeften van leerlingen en aanpak bepalen.- Ondersteuningsbehoeften van leerkracht(en) en ouders en aanpak bepalen.- De leerkracht plant samen met het zorgteam vanuit de onderwijs- en opvoedingsbehoeften geschikte acties en interventies en de evaluatie hiervan wordt vastgelegd:<ul style="list-style-type: none">✓ Individuele gesprekken✓ Buddy's of vertrouwensleerlingen✓ Werken in een aangepaste omgeving✓ Werken met aangepaste materialen en methodes (koptelefoon, afdekkaart, De Coole Kikker, Kids' Skills, Mission Possible...)- Eventueel herstellend handelen bij normoverschrijdende feiten en problemen (complementair aan de sanctionerende en begeleidende aanpak). - Evaluatie van de genomen maatregelen:<ul style="list-style-type: none">✓ De maatregelen volstaan✓ Men blijft zich zorgen maken✓ De maatregelen worden bijgestuurd - Bij een schoolverandering op hetzelfde onderwijsniveau is de school alert op informatie en signalen die de reden van schoolverandering aangeven.- De nieuwe school houdt er rekening mee dat deze problemen vaak ontstaan in interactie en in een context.	<ul style="list-style-type: none">- Indien mogelijk/wenselijk: aanreiken van geschikte hulpmiddelen en methodieken. - Bij problemen zoals middelengebruik, zelfverwonding, zelfdoding (poging), eetproblemen... wordt het CLB gecontacteerd en nauw betrokken in de werking (na overleg tussen leerling, ouders en zorgteam).- Eventueel hulp bieden bij het inschatten van de ernst van het probleemgedrag (cfr. criteria van Rutter). - Op vraag van de school kan een medewerker van CLB Het Kompas de school ondersteunen bij het uitwerken van 'herstellend handelen' als de school daar nog weinig ervaring mee heeft. - Indien de maatregelen onvoldoende resultaat opleveren binnen de afgesproken termijn, wordt het CLB ingeschakeld en wordt overgegaan naar fase 2. Dit is met name aangewezen wanneer de klassenraad een tuchtmaatregel wil overwegen. - Indien er sprake was van gedrags- en/of emotionele problemen in de voorgaande school, is het inschakelen van het CLB aangewezen (in overleg met leerling en ouders).

FASE 2: UITBREIDING VAN ZORG

Wat de school doet	Wat het CLB doet
<ul style="list-style-type: none"> - De school werkt een handelingsplan uit in overleg met het CLB: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Waar heeft deze leerling nood aan? ✓ Wat gaat wel goed bij de leerling en/of wat biedt een positieve insteek om het probleem aan te pakken? ✓ Welke ondersteuning en begeleiding kunnen we deze leerling, ouders en leerkracht aanbieden? ✓ Wat willen en kunnen we bereiken? - Maatregelen vanuit de verhoogde zorg die effectief bleken, worden behouden en verder toegepast. - Elke leerling is uniek en elke gedragsproblematiek heeft zijn eigen uitingsvorm. Afstemming en maatwerk blijven dus belangrijk. 	<ul style="list-style-type: none"> - Traject van handelingsgerichte diagnostiek dat leidt tot een gericht advies aan leerling, ouders en leerkracht. - Nadruk op het indicerende aspect: omschrijven van de onderwijs- en opvoedingsbehoeften van de leerling en de ondersteuningsbehoeften van zijn ouders en leerkrachten. - Eveneens aandacht voor mogelijke classificerende hypothesen: <ul style="list-style-type: none"> ✓ ADHD ✓ Autismespectrumstoornis ✓ Gedragsstoornis ✓ Depressieve stoornis ✓ Angststoornis - Als het vermoeden van één van bovenvermelde stoornissen wordt bevestigd, verwijst het CLB door naar externe deskundigen - De resultaten van het extern onderzoek worden door het CLB handelingsgericht vertaald naar de leerling, de ouders en de school.
<p>Handelen en evalueren: SPECIFIEK VOOR AANDACHTS- EN WERKHOUDINGSPROBLEMEN EN ADHD</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Aandachtspunten: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Belang van structuur, duidelijkheid en vaste regels. ✓ Bekrachtigen van hun inzet, eerder dan van het resultaat. Alle positieve interesse voor de leerling werkt opbouwend. ✓ Differentiëren naar sterktes en interessevelden (motivatie!) ✓ Coaching - Voorbereidende gesprekken met alle betrokkenen bij overgang naar het secundair onderwijs (wat helpt?) - Psycho-educatie voor de leerling (inzicht in eigen functioneren). - Sticordimaatregelen ADHD (bundel PRODIA, bijlage 14) - <i>Bij leerlingen met ADHD kan GON-begeleiding overwogen worden indien zij voldoen aan de toelatingsvoorwaarden voor BuO type 3 en als dit nodig en voldoende geacht wordt om het gezamenlijke curriculum te volgen, in combinatie met compenserende of dispenserende maatregelen.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - Het CLB-team ondersteunt de school door bijvoorbeeld: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Mee te werken bij het opstellen van het handelingsplan ✓ Het zorgteam ideeën aan te reiken om positieve eigenschappen / vaardigheden / interesses van de leerlingen te versterken. ✓ Samen te werken met de school bij het uitproberen van bijvoorbeeld de ADHD-toolkit (basisonderwijs). ✓ Bijkomende deskundigheid over ADHD te verwerven. ✓ Informatie over ADHD te verstrekken aan de school. ✓ Samen te werken met het schoolextern netwerk rond de leerling. ✓ ... - Betrekken van externe deskundigen: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Het diagnoseteam dat kan meewerken aan de handelingsplanning ✓ Een centrum voor kindzorg en gezinsondersteuning ✓ Een behandelende psychotherapeut ✓ Een revalidatiecentrum ✓ Een centrum geestelijke gezondheidszorg ✓ Een kinderpsychiater ✓ Oudergroepen ✓ ... - <i>In geval de leerling in aanmerking komt voor GON-begeleiding, bevestigt het CLB dit in een gemotiveerd verslag.</i>

Handelen en evalueren: SPECIFIEK VOOR PROBLEMEN IN DE SOCIALE COMMUNICATIE EN INTERACTIE EN ASS

- Aandachtspunten:
 - ✓ Pedagogisch schoolklimaat
 - ✓ Horizontale en verticale samenhang van de pedagogische aanpak
 - ✓ Mentorschap (doorheen de loopbaan)
 - ✓ In SO: pedagogische afstemming tussen de leerkrachten
 - ✓ Veiligheid en duidelijkheid (bv. buddy-systeem)
 - ✓ Overzicht en voorspelbaarheid van de omgeving (flexibele dagplanners, kalenders, agenda's, weekroosters)
 - ✓ Overzichtelijk leer materiaal
 - ✓ Begeleiding van individuele keuzes (vrije tijd)
 - ✓ Organisatie van het huiswerk
 - ✓ Bevorderen van zelfstandigheid bij het leren plannen
- Indien nodig: verbeteren van de communicatie als eerste behandeldoel. Betere communicatie leidt tot beter functioneren.
- Vaardigheden verwerven in context (wegens moeite met generaliseren).
- Ondersteunen van de overgang naar het secundair onderwijs.

- *Bij leerlingen met een autismespectrumstoornis kan GON-begeleiding overwogen worden indien zij voldoen aan de toelatingsvoorwaarden voor BuO type 9 en als dit nodig en voldoende geacht wordt om het gezamenlijke curriculum te volgen, in combinatie met compenserende of dispenserende maatregelen.*

- Het CLB-team ondersteunt de school door bijvoorbeeld:
 - ✓ Mee te werken bij het opstellen van het handlingsplan.
 - ✓ Het zorgteam ideeën aan te reiken om positieve eigenschappen / vaardigheden / interesses van de leerlingen te versterken.
 - ✓ Bijkomende deskundigheid over autismespectrumstoornis te verwerven.
 - ✓ Informatie over autismespectrumstoornis te verstrekken aan de school.
 - ✓ Samen te werken met het schoolextern netwerk rond de leerling.
 - ✓ ...
- Betrekken van externe deskundigen:
 - ✓ Het diagnosteam dat kan meewerken aan de handlingsplanning
 - ✓ Een thuisbegeleidingsdienst (afstemming tussen thuis- en schoolcontext)
 - ✓ Een behandelende psychotherapeut
 - ✓ Een revalidatiecentrum
 - ✓ Behandelingscentrum autisme
 - ✓ Een centrum geestelijke gezondheidszorg
 - ✓ Een kinderpsychiater
 - ✓ Oudergroepen
 - ✓ ...
- *In geval de leerling in aanmerking komt voor GON-begeleiding, bevestigt het CLB dit in een gemotiveerd verslag.*

Handelen en evalueren: SPECIFIEK VOOR GEDRAGSPROBLEMEN EN GEDRAGSSTOORNISSEN

- Aandachtspunten:
 - ✓ De school heeft een duidelijke visie over de afspraken en regels op de school.
 - ✓ De leerlingen zijn op de hoogte van deze visie
 - ✓ Aanpassingen van de leerstof: kleine overzichtelijke gehelen; korte duidelijke instructies; voldoende uitdagingen.
 - ✓ Creëren van een voorspelbare leeromgeving (dagplanning; plaats in de klas...)
 - ✓ Afwijzen van agressie zonder de leerling af te wijzen
 - ✓ Consequente houding en aanpak door de leerkracht.
- Monitoring van het gedrag.
- Complimenten geven, stimuleren en prestaties niet onderschatten (omwille van negatief zelfbeeld)
- Eventueel: aanleren van gewenst gedrag (leren spelen, samenwerken, ruzie uitpraten, omgaan met frustraties). In samenwerking met zorgteam, CLB en ouders.
- Op voorhand een plan van aanpak bedenken bij conflicten.
- De leerling is op de hoogte van: Wat wordt van mij verwacht? Waarom? Wat gaat er gebeuren? Hoe gedraag ik mij?

- Het CLB-team ondersteunt de school door bijvoorbeeld:
 - ✓ Mee te werken bij het opstellen van het handlingsplan.
 - ✓ Het zorgteam ideeën aan te reiken om positieve eigenschappen / vaardigheden / interesses van de leerlingen te versterken.
 - ✓ Bijkomende deskundigheid over de aanpak van gedragsproblemen of -stoornissen te verwerven.
 - ✓ Informatie over gedragsproblemen en -stoornissen te verstrekken aan de school
 - ✓ Samen te werken met het schoolextern netwerk rond de leerling.
 - ✓ ...
- Bemiddeling:
 - ✓ Inschakelen van Time-Outprojecten
 - ✓ Uitvoeren of ondersteunen van herstelgesprekken en herstelcirkels
- Betrekken van externe deskundigen:
 - ✓ Een gezinstherapeut
 - ✓ Een diagnosteam
 - ✓ Een thuisbegeleidingsdienst (afstemming tussen thuis- en schoolcontext)

<ul style="list-style-type: none"> - Psycho-educatie - Buddy-systeem - Zeker in de beginfase is een systematische, zelfs wekelijkse, opvolging door het zorgteam of de CLB-medewerker noodzakelijk zodat de hardnekkigheid en/of ernst van de gedragsproblemen kunnen ingeschat worden om tijdig te kunnen ingrijpen en eventuele bijkomende maatregelen te nemen. - <i>Bij leerlingen met een gedragsstoornis kan GON-begeleiding overwogen worden indien zij voldoen aan de toelatingsvoorwaarden voor BuO type 3 en als dit nodig en voldoende geacht wordt om het gezamenlijke curriculum te volgen, in combinatie met compenserende of dispenserende maatregelen.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Medewerkers aan het STOP-programma ✓ Een buurtopbouwwerker ✓ Een psychotherapeut; ✓ Een revalidatiecentrum; ✓ Een centrum geestelijke gezondheidszorg; ✓ Een internaat; ✓ Medewerkers van een zorgboerderij of een vormingscentrum; ✓ ... <p>- <i>In geval de leerling in aanmerking komt voor GON-begeleiding, bevestigt het CLB dit in een gemotiveerd verslag.</i></p>
<p>Handelen en evalueren: SPECIFIEK VOOR STEMMINGSPROBLEMEN EN DEPRESSIEVE STOORNISSEN</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Mogelijke aanpassingen aan de onderwijsleersituatie: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Sensitieve leerkracht ✓ Grenzen stellen ✓ Ondersteunende leerkracht ✓ Uitnodigende, belonende omgeving - Psycho-educatie - Begrip van medeleerlingen - Uitbouwen van een krachtig netwerk rond het gezin (ouderbegeleiding, gezinstherapie) - <i>Bij leerlingen met een stemmingsstoornis kan GON-begeleiding overwogen worden indien zij voldoen aan de toelatingsvoorwaarden voor BuO type 3 en als dit nodig en voldoende geacht wordt om het gezamenlijke curriculum te volgen, in combinatie met compenserende of dispenserende maatregelen.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - Het CLB-team ondersteunt de school door bijvoorbeeld: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Mee te werken bij het opstellen van het handelingsplan. ✓ Het zorgteam ideeën aan te reiken om positieve eigenschappen / vaardigheden / interesses van de leerlingen te versterken. ✓ Bijkomende deskundigheid over de aanpak van depressie te verwerven. ✓ Informatie over depressie te verstrekken aan de school. ✓ Samen te werken met het schoolextern netwerk rond de leerling. ✓ ... - Eventueel kan de CLB-medewerker een kortdurende begeleiding opstarten ter ondersteuning van de aanpak van het zorgteam op school (geen training of therapie): <ul style="list-style-type: none"> ✓ Psycho-educatie ✓ Counseling ✓ Dag- en weekplanning bewaken (leuke activiteiten) - Samenwerken met externe partners: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Het diagnoseteam dat kan meewerken aan de handelingsplanning ✓ Een centrum geestelijke gezondheidszorg ✓ Een dienst kinder- en jeugdpsychiatrie ✓ Een revalidatiecentrum ✓ Een kinderpsychiater ✓ Een observatie- en diagnosecentrum ✓ Een psychotherapeut ✓ ... - <i>In geval de leerling in aanmerking komt voor GON-begeleiding, bevestigt het CLB dit in een gemotiveerd verslag.</i>

Handelen en evalueren: SPECIFIEK VOOR ANGSTPROBLEMEN EN ANGSTSTOORNISSEN

- Belonen van durf en dapperheid - Bij een angstprobleem/stoornis is het belangrijk dat de leerling zelf actief betrokken wordt bij het besluit dat hulp nodig is en bij de behandeling zelf. - Psycho-educatie klasgenoten (hyperventilaties, paniekaanvallen, vermijdingsgedrag...) mits inspraak en toelating van alle betrokkenen. - Bij signalen van FAALANGST: ✓ Een veilig pedagogisch klimaat in de klasgroep en op school ✓ Zelfvertrouwen herstellen door positieve feedback ✓ Procesgerichte feedback ✓ Bewustmaking van eigen successen ✓ Versterking van de zelfstandigheid ✓ Bevestigende benadering door de leerkracht, uitgaande van positieve verwachtingen. Meer vragend dan stellend optreden. Relationeel communiceren (effect verduidelijken). - Bij signalen van SCHOOLFOBIE: ✓ Alle betrokkenen werken samen om de leerling zo snel mogelijk weer naar school te krijgen (risico leerachterstand) ✓ Begrip tonen voor de situatie van de leerling, maar niet meegaan in paniek en vermijding. ✓ Erover waken dat de leerling geen vermijdingsgedrag vertoont (vergroot de angst). ✓ Copingvaardigheden aanleren en ervaren dat naar school gaan geen probleem hoeft te zijn. - <i>Bij leerlingen met een angststoornis kan GON-begeleiding overwogen worden indien zij voldoen aan de toelatingsvoorwaarden voor BuO type 3 en als dit nodig en voldoende geacht wordt om het gezamenlijke curriculum te volgen, in combinatie met compenserende of dispenserende maatregelen.</i>	- Het CLB-team ondersteunt de school door bijvoorbeeld: ✓ Mee te werken bij het opstellen van het handlingsplan. ✓ Bijkomende deskundigheid over angststoornissen te verwerven. ✓ Informatie over angsten bij kinderen/jongeren te verstrekken aan de school. ✓ Samen te werken met het schoolextern netwerk rond de leerling. ✓ ... - Eventueel kan de CLB-medewerker een kortdurende begeleiding opstarten ter ondersteuning van de aanpak van het zorgteam op school (geen training of therapie): ✓ Psycho-educatie ✓ Aanbieden van ontspanningsoefeningen en/of meditatieoefeningen ✓ Praktische en emotionele ondersteuning door middel van counseling - Samenwerken met externe partners: ✓ Het diagnoseteam dat kan meewerken aan de handlingsplanning ✓ Een thuisbegeleidingsdienst die werk helpt maken van de afstemming tussen thuis- en schoolcontext ✓ Een psychotherapeut ✓ Een revalidatiecentrum ✓ Een centrum geestelijke gezondheidszorg ✓ Een kinderpsychiater ✓ Een ergotherapeut ✓ Oudergroepen ✓ ... - <i>In geval de leerling in aanmerking komt voor GON-begeleiding, bevestigt het CLB dit in een gemotiveerd verslag.</i>

